

Madarász Réka: Kulturális alapú gazdaságfejlesztés Noszvajon

Szakirodalmi áttekintés

Alfejezetem célja a tanulmány fogalmi kereteinek ismertetése, definiálása. A meghatározások között szerepel a kultúra, a közösség és közösségszervezés, a falusi turizmus és kulturális alapú gazdaságfejlesztés, valamint a társadalmi tőke, helyi gazdaságfejlesztés definiálása is. Először is a kultúra fogalmát szeretném behatárolni. Eredetét tekintve a latin 'colere' igéből származik, mely jelentésében valamifajta művelést, gondozást, ápolást, gondoskodást jelentett. Ezt az igét még a lakni, az ékesíteni, díszíteni, valamint a tisztelni értelmében is használták. A kultúra a művelődés és műveltség együttese. Megkülönböztetünk objektív és szubjektív, szellemi és anyagi, nemek szerinti, helyi és globális kultúrát is. Az elmúlt évtizedekben már jelen van az integrálódás és a differenciálódás folyamata is. A csoportosítása szerint anyagi, szellemi, objektív és szubjektív csoportosításról beszélhetünk. Az anyagi kultúra közé tartoznak a különféle tárgyak és eszközök, még a szellemi kultúrának például a művészeteket és a vallásfilozófiát tekintjük. Az objektív, ami az egyén tudásától függetlenül létező kulturális ismereteket jelenti, ezzel szemben a szubjektív az, amelyet az egyének vagy csoportok elsajátítanak az egészből. A társadalom és a kultúra kapcsolata hatással van az egész társadalom fejlődésére. A szerepe, hogy életünket, környezetünket, önmagunkat haladó irányba megváltoztassuk, a természet emberivé alakításának, humanizálásának folyamata (Maróti, 2005). A XX. század közepére már kétféle koncepció is kialakult a kultúráról. Itt már kultúrákról beszélünk, az egyik a világ hierarchikus elméletén alapszik, mely szerint a kultúra a szellem világával összekapcsolható művészetet jelenti, ilyen például a tudomány, a vallás, ezek olyan értékeket képviselnek, amelyeket külön veszünk a civilizációtól és a materiális feltételektől, ezt reprezentatív kultúrának is nevezhetjük. Másik koncepció szerint a kultúra pluralista felfogásán alapul, e szerint minden egyes kultúra az elemeknek egy részleges készletét alakítja ki, megjelenik a sokféleség, a multikulturalizmus is (Konczos-Szombathelyi, 2008). A közösség fogalmát eredendően a szociológia és földrajz honosította meg a tudományban, mint egy konkrét, relatíve jól behatárolható területen élő csoport társadalmi kötelékeinek egységét. A közösség az alapértelmezései között az emberek egy bizonyos

csoportját, viszonyát jelenti. Ezek a személyek valamilyen módon kapcsolódnak egymáshoz, és ha a valós élet részének tartjuk, akkor nevezhetjük közösségnek. Az emberi kapcsolatokat, mint társadalmi létforma egy alakját fogalmazza meg. Tönnies a 'közösség' és a 'társadalom' között tesz különbséget, számára a közösségen belüli társadalmi viszonyokat a bensőségesség és a tartósság jellemzi, a területi aspektusok fontossága mellett, ezzel szemben a társadalmi viszonyokat a személytelenség, az érdekeket megfogalmazó szerződések jellemzik (Tönnies, 1983). „A közösségben a személyes kapcsolatok uralkodnak, azok szabályozzák a társadalmi életet, a társadalmakban viszont a személytelen cserekapcsolatok uralkodnak, s szerződések szabályozzák a társadalmi életet” (Andorka, 2006., 206. o.). Emellett három féle módon is megközelíthetjük, hely, érdeklődés szerinti, választott közösségek és szellemi, lelki közösség szerint is. A hely szerinti viszonyulás a földrajzi helyzetből következik és a fizikai elhelyezkedése határozza meg. A választott közösségek közös érdeklődési kör alapján jönnek létre, a szellemi és lelki közösségek pedig egyfajta közösségi szellemként nyilvánul meg, például a vallási felekezetek (Vercseg, 2018.). A közösségszervezés elsődlegesen a szomszédságok, települések, térségek közösségi kezdeményező fejlesztését jelenti. Kulcsfontosságú a polgároknak, közösségeiknek és ezeknek a hálózatainak, valamint a helyi szükségletek feltérképezését végző közösségfejlesztőknek is. A közösségfejlesztés történhet bátorító és ösztönző, informáló, vagy kapcsolatszervező munkával, amely segítheti szükség szerint kiegészítheti, vagy éppen megerősítheti a meglévő közösségi erőforrásokat (Varga-Vercseg, 1998). A falusi turizmus egy komplex szolgáltatás, melyben a helyi népművészeti, néprajzi, kézműves, építészeti és kulturális értékek, örökségek bemutatása történik. A falusi élethez, környezethez és munkakultúrához kapcsolódó hagyományok, tevékenységek bemutatása tartozik még hozzá, a falusi vendégasztal szolgáltatása, a helyi gazdálkodási módok, termelési szokások bemutatása, saját előállítású népművészeti és kézműves termékek értékesítése, falusi rendezvények szervezése is megvalósul (Kerek-Marselek, 2009). A társadalmi tőke, olyan jelenség, ahol nem az egyének értéke az elsődleges, hanem közösségi érték, az emberi kapcsolatok, bizalmi szintje, minősége határozza meg. Ide sorolandók például az informális baráti kapcsolatok, vagy közösségi kapcsolatok, városon és falun belüli együttműködések, civil szervezetek. Fontos tudni, hogy ez a tőke lassan épül fel, de könnyen el is romolhat. Alapja a bizalom és közös értékek, az együttesen vallott hitek, viselkedési normák és a közös kultúra, és ezekből tevődik össze az erős társadalmi tőke (Csath, 2018). A helyi gazdaságfejlesztés egy adott település, saját adottságait felhasználó és fenntartható módon alkalmazó, a belső erőforrásait mozgósító és összehangolt tevékenységeket és az ezeket elvégző emberek, intézmények, erőforrások és az eljárások összességét jelenti (Czene Zs-Horkay N. és Ricz J., 2010).

Fontosnak tartom az alapfogalmak feltüntetését, összegyűjtését, hiszen ezek adják az alapot a kutatás átfogó megismeréshez.

Jogszabályi környezet

Az 1997. évi CXL. törvény, ami a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről, tartalmazza, hogy a nemzeti és az egyetemes kulturális örökségeknek a szellemi megismerése minden ember alapvető joga. Az ide tartozó értékeknek a védelme, megőrzése és a fenntartása, ezek mellett a nyilvánosság számára egyenértékű hozzáféréseinek biztosítása a mindenkori társadalom kötelessége.

A törvény céljai között szerepel a társadalmi jólét és annak a fenntartható fejlődése, az egész életen át tartó tanulás lehetőségének a biztosítása, az életminőség javítása, a kulturális örökségnek a védelme, gyarapítása és megőrzése, a jövő nemzedékének a kulturális javak átörökítése. Továbbá a törvény meghatározza az alapszolgáltatásokat, a negyedik rész második fejezetében a 76. § (3) pontjában, melyek a következők:

- a) művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása,
- b) a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése,
- c) az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása,
- d) a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése, feltételeinek biztosítása,
- e) az amatőr alkotó- és előadóművészeti tevékenység feltételeinek biztosítása,
- f) a tehetséggondozás és -fejlesztés feltételeinek biztosítása, valamint
- g) a kulturális alapú gazdaságfejlesztés.

A 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet, a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről, 11. § -ban a kulturális alapú gazdaságfejlesztés szakmai követelményeit határozza meg .

A törvény változtatásainak köszönhető, hogy az önkormányzatnak alap feladatai közé tartozik közművelődés támogatása. Megfogalmazásra kerültek az alapszolgáltatások, megalapozva a sikeres közművelődés létrejöttét egy-egy településen.

Noszvaj

Történelmi áttekintés

Noszvaj egy heves megyei település Eger közelében, mely a Bükk hegység déli részén található, a Kánya-patak két oldalán. Kulturális értékeinek, valamint a természeti adottságainak hatására egy fontos turisztikai ponttá vált.

Az első említések 1001. tájékán találhatók meg érseki iratokban. Ekkor az ország északkeleti részét az egri püspökség fennhatósága alá rendelték, ezt főesperességekre tagolták. Ekkor a borsodi részhez tartozott Noszvaj és környéke. Neve először egy oklevélben tűnik fel, Nozuey-ként, melyet IV. Béla király 1248-ban adott ki. Cserép (feltehetően a mai Cserépfalu) határának jellemzésénél ez a részlet található: „Noszvaj püspöki falu határaihoz kapcsolódik”. Ma a templom mellett található egy emlékkő, ami ezt az emléket őrzi. A XI. század második felétől nagy számban települtek be az országba Itáliából, Franciaországból és Németalföldről telepesek, akiknek nyelvük az újlatin nyelvek csoportjába tartozott. Mezőolaszi a XIII. század második felére feltehetően már teljes mértékben megsemmisült és a lakói Novajra és Noszvajra települtek át. Noszvaj Nosville, vagy Nouceville, melynek jelentése „a mi falunk” vagy a „diósfal” nevet kapta.

A település lakosságának nagyobb része a mezőgazdaságból élt. Főképpen búzát, árpát, zabot és kukoricát termeltek, azonban a termés nem volt elegendő, ezt megpróbálták pótolni a szőlő, bor és gyümölcs, de a törekvések ellenére az őstermelő családok nagy része még így is szűkösen élt. A második világháborút megelőzően a falu lakosságának több mint kétharmada a mezőgazdaságból élt, ezt követően a 1950-es évek második felétől már csak a lakosság tizenhárom százaléka dolgozott a termelőségben. Az 1990-es években a népesség tizenhat százaléka mezőgazdasági dolgozó volt. A falu infrastruktúrája ugrásszerűen fejlődött az elmúlt évszázadban, például a villanyt 1952-ben bevezették, majd az 1970-es évek végére a faluba vezető utak minősége is sokat javult. Az utcák közül egyre több szilárd burkolatot is kapott és 1984-re kiépült az ivóvíz fővezetéke. Az 1990-es évek elején fogorvosi és gyermekorvosi szakrendelő is nyílt. 1995-ben jelentősen bővült a telefonhálózat, megnyílt a gyógyszertár és 1996-ban készen lett az iskola új tornaterme és tantermekkel is bővítették. A rendszerváltás óta több, a helyi adottságokat kihasználó, olyan magánvállalkozás is létrejött, amely egyik részben a növekvő idegenforgalmi igényeket kiszolgálva, másik részben a hagyományos szőlőtermelés és borászat régi hagyományait folytatva alakult meg. (Kovács, 2000)

IKSZT működésének bemutatása

A noszvaji Integrált Községi Szolgáltató Tér (IKSZT) bemutatását Czinkéné Szűcs Krisztina „Esettanulmány: IKSZT Noszvaj” című munkája alapján készítettem el, aki a hallgatói gyakorlatom során, mint tereptanár is nagy segítséget nyújtott a releváns szakmai tapasztalatok megszerzése terén, ezzel hozzájárulva a kutatásom eredményességéhez. A szervezet címbirtokosa a Noszvaj Községi Önkormányzat, 3325 Noszvaj, Kossuth út 1. szám alatt található. Az IKSZT működését 2013. július 1-jén kezdte meg, tulajdonképpen közösségi térként szolgál az embereknek és a lakosság közösségi életének egy meghatározó helyszíne a faluban. Egy teljes munkaidős közművelődési szakember látja el a feladatokat a faluban. Elérhetővé teszi a lakosságot érintő közszolgáltatásokat, továbbá az üzleti és civil szféra kezdeményezéseit. Infrastrukturálisan megfelelően felszerelt intézmény, a jól kialakított térszerkezettel a beszélgetések, a találkozások, programok kezdeményezésére és megvalósításra alkalmas. Az IKSZT a falu egy központi helyszíne, az alulról jövő kezdeményezéseknek, mint például a civil szervezetek kezdeményezéseinek is központja. Az IKSZT központi tere az önkormányzati Hivatallal és a Könyvtár épületével egy udvarban, egy helyrajzi számon épült, de külső helyszínei is vannak: Könyvtár, a Fiedy János Általános Iskola aulája és tornaterme, a Gazdaház, a Pocem (az egykori barlanglakások), a De la Motte-kastély előkertje, a Kurta előtti tér, a sportpálya, valamint Síkfőkúton a Tórét.

Az intézmény tevékenységrendszerének bemutatása

Az IKSZT feladatai összetettek, nemcsak közművelődési feladatokat lát el, hanem egy korábbi EU-s pályázat által előírt kötelezően ellátandó feladatai is vannak, melyek a következők: a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) információs pont kialakítása és üzemeltetése, közösségi ifjúsági programok szervezése, közművelődési programok szervezése, lakosság és a vállalkozások információhoz jutásának biztosítása, könyvtári és információs szolgáltatások biztosítása. Községi internet hozzáférés biztosítása, közösségfejlesztési folyamatok generálása, ezen felül a pályázatban elvártak szerint havi 1 közművelődési program megvalósítása kötelező. A könyvtár

2017. január 1-től Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer része, valamint a Bródy Sándor Megyei Könyvtár partnere. A Gazdaház egy muzeális kiállítóhely, Noszvaj tájháza, valamint az emberek közösségi színtere is, helyi hagyományörzés céljából rendezvényeket is tartanak itt, ezáltal is növelve a közösséghez való tartozás biztosítását. Rendezvények, melyeknek teret biztosít: Bálint-nap, Húsvéti Tojásvadászat, Húsvéti Vendégvárás, Tájházak Napja, Szilvanap, Kemencés Nap, Birsünnep, Márton-nap. Ismeretterjesztő kör is működik 2013-tól, ahol a faluban élő szakemberek, művészek tartanak előadásokat a maguk szakterületéről hozott témában (pl.: Űrföldrajz, Noszvaji táblaképekről stb.). Pályázat keretén belül, „Digitális szakadék csökkentése”, SZÉV Oktatási és Szolgáltató Kft.-vel együttműködve kurzust is szerveztek, könyvtári órákat tartottak, ezeknek a célja, hogy érdekesebbé és interaktívabbá tegyék a tanulást, hogy az emberek könnyebben elsajátítsák a tudást. Helytörténeti kiállítások is megvalósultak már a faluban, ilyen volt például a 2018-ban a Házasság hetéhez kapcsolódó esküvői fotókiállítás, amelyet a De la Motte-kastélyban rendeztek meg. Noszvaji Hírmondó a helyi újság címe, amely évente 2 alkalommal megjelenik. Ezekben a rendezvények és értéktárak egyaránt szerepelnek. Honlapok közül néhány szerkesztése, frissítése is zajlik az IKSZT-ben (pl.: www.noszvajirendezvenyek.hu, www.falusi-vendeghazak.hu, www.noszvajipiac.hu). A Facebookon is jól működik a kapcsolattartás a falu közösségével a „Noszvaj”, illetve „Noszvaj, a mi falunk” folyamatosan frissülő, aktuális rendezvényeket bemutató oldalak. Jelenleg 3 közösség veszi igénybe az IKSZT szolgáltatását, az ismeretterjesztő kör, a Baba-mama klub és a Fonó. Az ismeretterjesztő körben 15-25 fő vesz részt, folyamatosan újabb és újabb témákat dolgoznak fel változatos ismeretterjesztő területeken. A Fonó női közösség, hagyományos „női tudást” adnak át egymásnak, különböző kézműves technikákat, hagyományokat, önkifejezési formákat. A Baba-mama klubban gyerekneveléssel kapcsolatos témákat beszélnek meg, a kismamák segítséget kapnak a kérdéseik, problémáik kezelésében. Évente körülbelül 16 rendezvény kerül megszervezésre, ilyenek például a Gyereknapi Mese Erdő, Szerelemhétvége Bálint-napon, Tojásvadász terepfutóverseny, Erős ember verseny a Majálison, Sörest, Fröccsparti, Téltemető, Húsvéti Tojásvadászat, Húsvéti vendégvárás a Gazdaházban, Búcsú, Szilvanap, Kemencés Nap, Márton-nap, Birs Ünnep, Majális felsorolás szerűen a sok-sok rendezvény közül. 2016 óta sikeresen nyújtanak be Erzsébet Tábor keretében pályázatot, mely kiváló lehetőséget ad a közösséghez tartozás erősítésére, kompetenciák fejlesztésére. A tábor a közművelődési feladatokon túl ifjúságvédelmi célokat is szolgál, szociálisan hátrányos helyzetű gyermekek táboroztatását teszi lehetővé, továbbá személyiségfejlesztő, közösségépítő szerepe is van. 2019-ban részt vettem én is önkéntesként segítve a tábor lebonyolítását, így személyesen is tapasztalhattam ezt a nagyszerű lehetőséget a gyerekeknek.

Empirikus kutatásom bemutatása

Kutatásomban felmértem a Noszvajon élők kulturális igényeit, valamint az elégedettségüket a kulturális program lehetőségekkel, a falu infrastrukturális és gazdasági helyzetével kapcsolatban. Ezek alapján két fő kérdést fogalmaztam meg, hogy mennyire elégedettek a településen élők Noszvaj kulturális életével és milyen véleményeket fogalmaznak meg akár programjavaslatként, emellett milyen igényeket fejtenek ki a falu lakói a felmérés alapján. A felmérésben résztvevőket a településen lévő közművelődési szakember segítségével kerestem meg, lehetőség volt online és papír alapon is választ adni a kérdésekre. Kutatásomat interjúkkal és kérdőíves vizsgálattal kívántam lebonyolítani, a nagyobb terjedelmű mintavétel miatt igyekeztem minél szélesebb réteget elérni. E cél érdekében interneten és papír alapon is elérhetővé tettem mindenki számára a

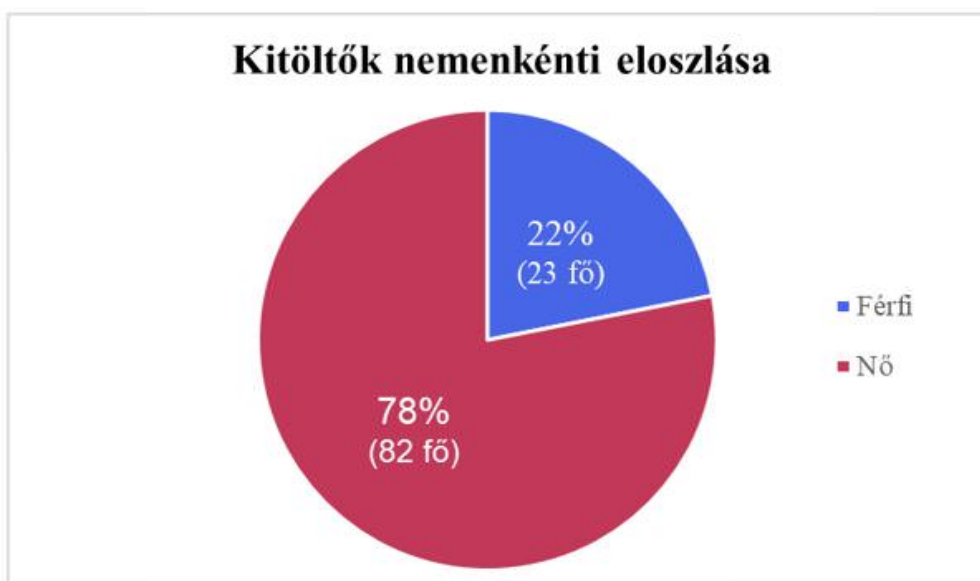
kitöltés lehetőségét, támogatva nemcsak az én munkámat, hanem a település fejlődését is, mivel sikerült elérnem, hogy minél többen véleményt alkossanak. A kitöltés feltétele volt, hogy noszvaji lakos legyen a válaszadó, így releváns eredményeket kaptam a falu kulturális életéről, a kitöltés természetesen anonim módon történt. A kérdéseket tekintve a demográfia kérdések mellett a helyi kulturális életre, rendezvények mennyiségére és minőségére vonatkozik. Az adatgyűjtés időszaka 2019. október végétől 2020. január közepéig tartott, ekkor többször is ellátogattam a helyszínre az eredményes munka érdekében. A felmérés korlátjának tekinthetők a papír alapú kérdőív válaszaiban előforduló hiányosságok, illetve az ellentmondásos válaszadások, az üresen hagyott válaszokat 9-es számmal jelöltem meg. Összesen 105 fő töltötte ki a kérdőívet a megadott időszakban, ezek alapján készítettem el az elemzéseket. Az interjúkat 2020. tavaszán bonyolítottam és az egészségügyi helyzetre való tekintettel, a digitális eszközök lehetőségét felhasználva gyűjtöttem össze a kérdéseimre a válaszokat, ezalatt az e-mailes megkereséseket, telefonon és a közösségi médián való kapcsolattartást értem. Összesen 5 fővel (helyi közművelődési szakemberrel, tanárral, vállalkozóval, egyesületi vezetővel) készítettem interjút, akik meghatározó szerepet töltenek be a kulturális életben Noszvajon. A kutatásban nem a teljes lakosság vett részt, így nem reprezentatív a felmérés, a kapott eredmények a 105 válaszadó véleményét fejezik ki.

A kutatás eredményei

A kérdőív kérdéseire adott válaszokat összegeztem, mind az internetes felületen lévőket és a papír alapú kérdőíveket is, az eredményeket pedig diagrammok segítségével ábrázoltam, így átláthatóbbak a kiugró értékek. Ezek közül is kiemeltem néhány kérdést, melyeket ábrák segítségével fel is vázlok és a tanulmány kérdéseire is meghatározó választ foglalnak magukba. Az eredmények viszonyításához a Helyi Esélyegyenlőségi Program Noszvaj Községi Önkormányzat által készített 2018-as kiadványából adatokat emeltem ki, amiket a továbbiakban (HEP Noszvaj 2018.) -ként jelölök.

1. ábra: A kitöltők nemének aránya

Forrás: Saját szerkesztés

A kitöltők nemének arányát tekintve jóval nagyobb része, több mint a kétharmada (78%) nő, ez a megoszlás jól látható az első ábrán. Ez a szakmából is adódó dolog, hiszen a közművelődésben nagyobb arányban nők dolgoznak, illetve a válaszadói készségük is magasabbnak bizonyult. Saját gyakorlati tapasztalatom is ezt mutatta, hiszen a programokon, rendezvényeken, melyek szervezésében és lebonyolításában is részt vettem, ott is ez volt a megfigyelhető.

2. ábra: Népeség 2007.-2016. Között

Forrás: (HEP Noszvaj 2018.)

Lakónépesség alakulása Noszvajon 2007- 2016-ig (Adatok: Telr)

Lakónépesség száma az év végén		
Év	Fő	Változás
2007	1 805,00	-
2008	1 821,00	101%
2009	1 824,00	100%
2010	1 825,00	100%
2011	1 857,00	102%
2012	1 856,00	100%
2013	1 865,00	100%
2014	1 891,00	101%
2015	1 925,00	102%
2016	1 967,00	102%

A 2. Ábrán Noszvaj népességének alakulása látható, 2007 és 2016 között. 2008-tól megfigyelhető egyfajta ugrásszerű növekedés, ami a következő években viszonylag stagnál, majd, 2011-ben bekövetkezik egy újabb megugrás és 2012-től permanens módon növekszik. 2007-ben még 1800-an laktak a falut, viszont 2016 végére már majdnem eléri a 2000 főt a lakosság száma. Számottevő változás leginkább 2015 és 2016 között történt, ekkor 2,2%-os növekedés történt. A hirtelen népességnövekedést feltehetően a városokból vidékre kiköltöző családok indukálták.

3. ábra: Népeség 2016.-2020. között

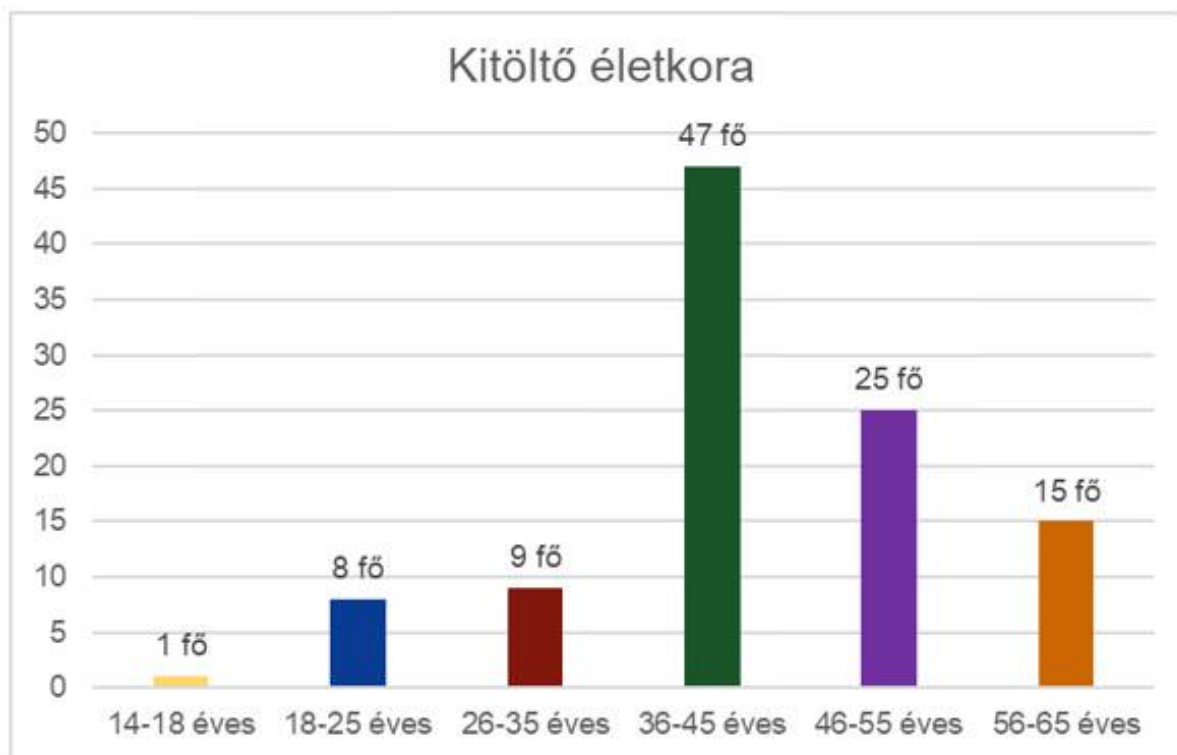
Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

A harmadik ábrán a Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb adatai láthatók Noszvaj népesség alakulásáról 2016. és 2020. között. 2019-ig egy folyamatos lakónépesség növekedés figyelhető meg, amihez hozzájárul a település kedvező természeti adottságainak kiaknázása és a kulturális élet fellendülése, ezért egyre több kisgyerekes család költözik a településre.

4. ábra: Korcsoport szerinti eloszlás

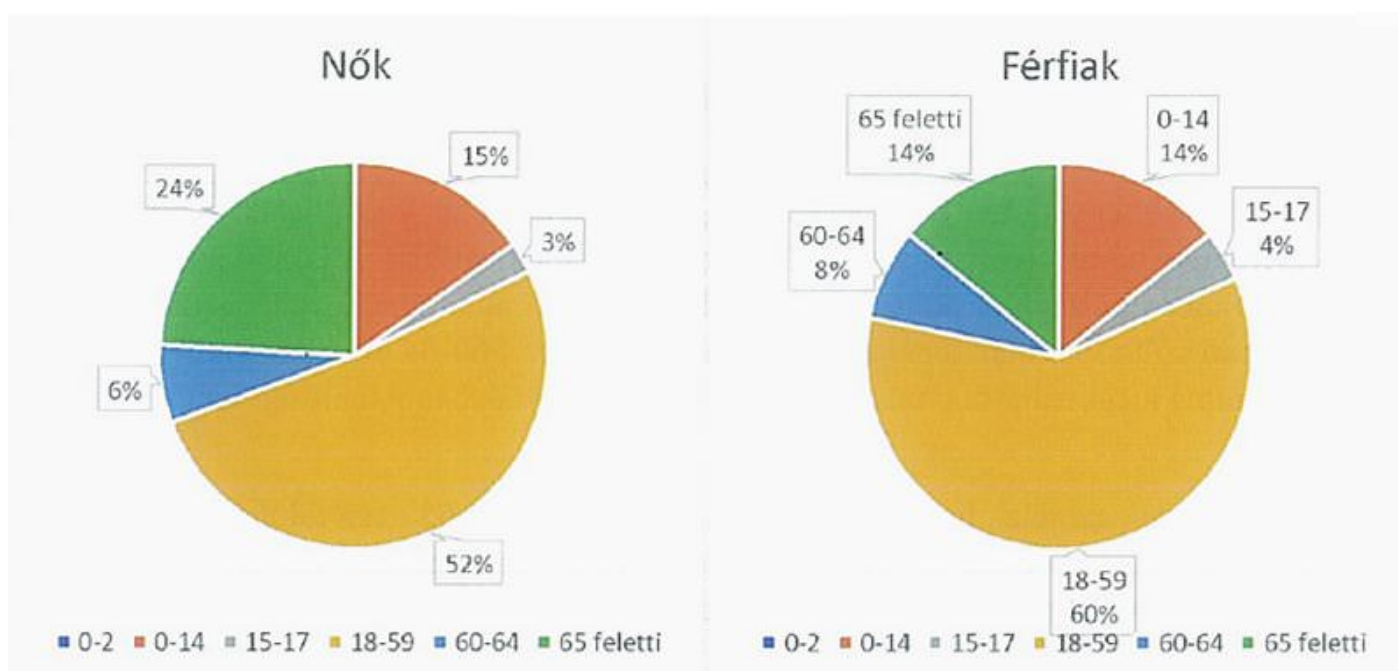
Forrás: Saját szerkesztés

A 4. ábrán kiemelkedő a 36-45 éves korosztály száma a kitöltők között (47 fő), mint már az előző ábránál is említettem, a városokból több család is kitelepült Noszvajra, nagyrészt gyermekes fiatal párokról van szó, akik szívesen válaszoltak a kérdőíves kérdésekre. Ezen korosztály tagjainak rendezvényeken való részvétele is magas, hiszen nagy hangsúlyt fektetnek a gyerekeknek és családoknak szóló programokon való részvételre érintettségük okán is. Ezeken felül ez a korosztály az, amely meghatározó a jövőbeli tervekkel illetően is, valamint aktívan kíván részt venni a falu közösségi életének szervezésében.

5.ábra: Életkor (százalék)

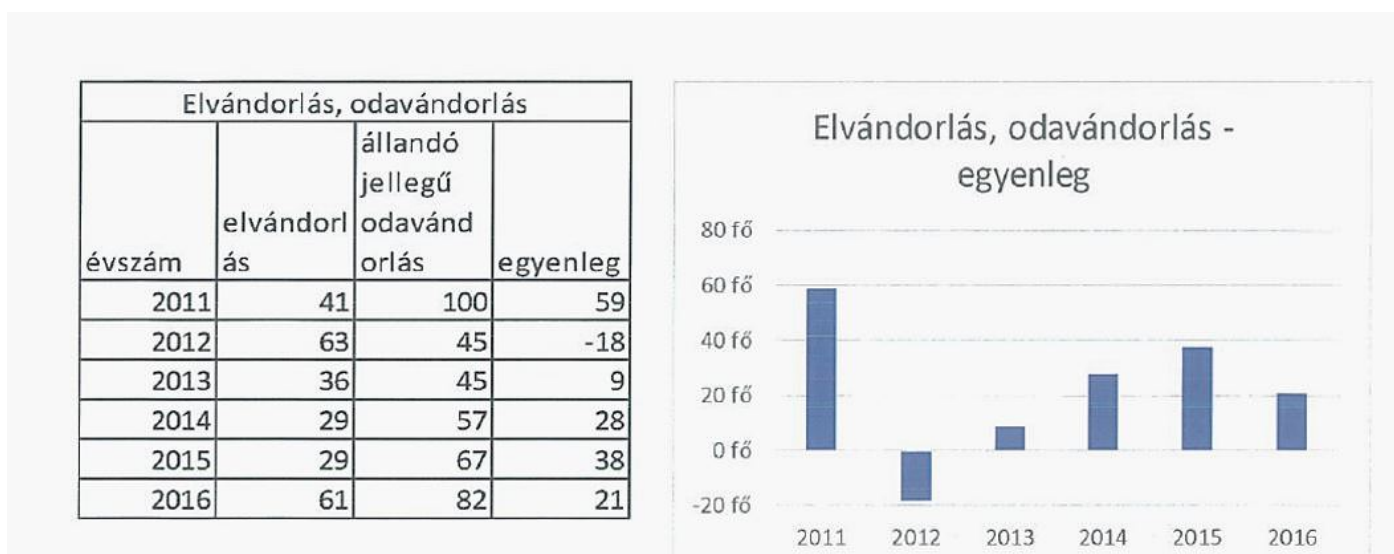
Forrás: (HEP Noszvaj 2018.)

Az 5-es számmal jelölt ábrán a nők és férfiak életkorának megoszlása látható. Mind a nők, mind a férfiak esetében a 18-59 év közöttiek vannak a legnagyobb létszámban, a nőknél 52%, még a férfiaknál 60%-át teszik ki, a felmérésben résztvevők létszáma alapján. Ez is jól mutatja, hogy az aktív közösség javát olyan felnőttek teszik ki, akik még nem járnak a nyugdíjas éveikben. Meglepő viszont, hogy a felmérésben nem csak szigorúan a felnőtt lakosság vett részt, hisz 18. életévét még be nem töltő fiatalok is voltak, akik kitöltötték a kérdőívet. Főként a fiatal felnőtt korosztály az, amelyik legnagyobb számban él a településen, így az innovatív ötleteiket fontos meghallgatni, mert meghatározó szerepet töltenek be a kulturális életben, hiszen ez a korosztály jelenik meg a családoknak szánt eseményeken vagy gyerekeknek szervezett rendezvényeken, vagy éppen a fiatalabbakat megcélzott fesztiválokon.

6.ábra: Népeségmozgás (fő)

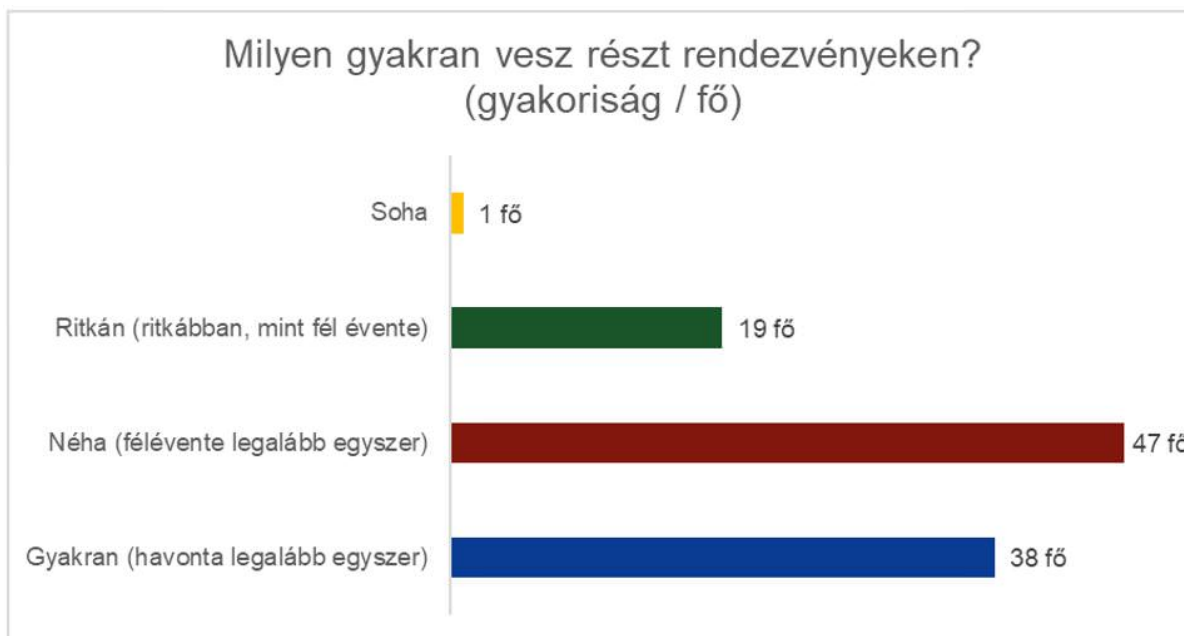
Forrás: (HEP Noszvaj 2018.)

A 6. ábra mutatja a népesség el- és odavándorlásának az arányát. Jól látható az állandó jellegű letelepedések növekedése 2013-tól. A 2015-2016-os év között 22,4%-os volt az odavándorlás mértéke, mely összefüggésben áll a második és harmadik ábrán látható népességnövekedéssel. 2016 és 2019 között 10%-kal nőtt a lakónépesség aránya.

7. ábra: Rendezvényen való részvétel aránya

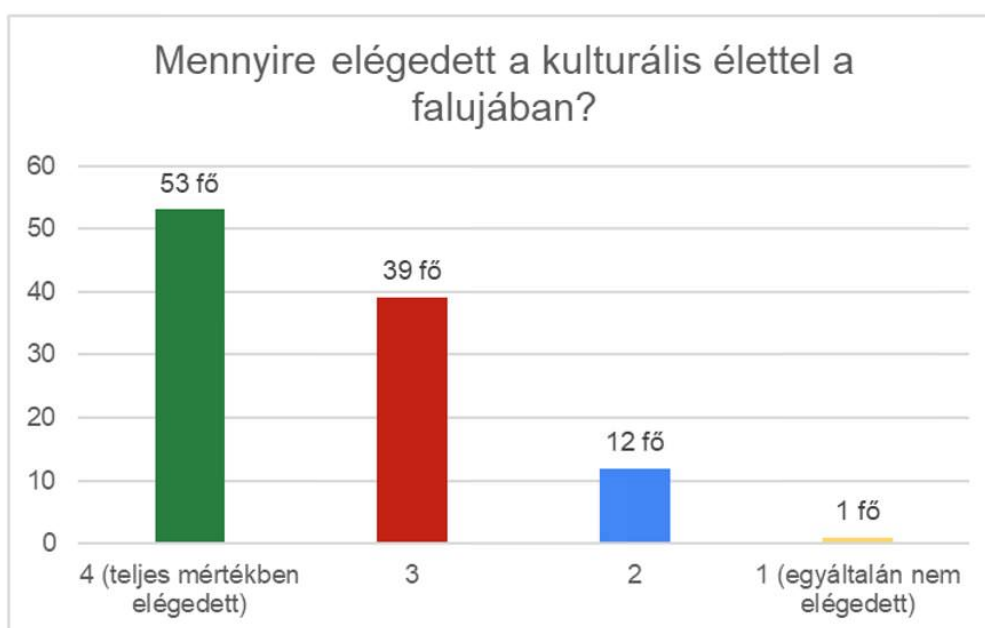
Forrás: Saját szerkesztés

A falu minden hónapra nagyon széles spektrumú rendezvény kínálattal rendelkezik, a válaszadók többsége szívesen részt vesz a változatos programokon, többnyire évente több alkalommal is, a hatodik ábrán a részvételi arányok megoszlása látható. Az itt lakók szívesen részt vesznek a rendezvényeken, a legtöbben 47 fő, a válaszadók 44,8%-a, félévente legalább egyszer. Ez annak is köszönhető, hogy próbálják az igényekhez mértén kialakítani a programkínálatot. A válaszokból továbbá megfigyelhető, hogy ez a leggyakoribb visszajelzés a kitöltők nemétől és korától függetlenül, feltehetően azért, mert a kitöltők többsége aktív korban van.

8.ábra: Kulturális élettel való elégedettségi szint

Forrás: Saját szerkesztés

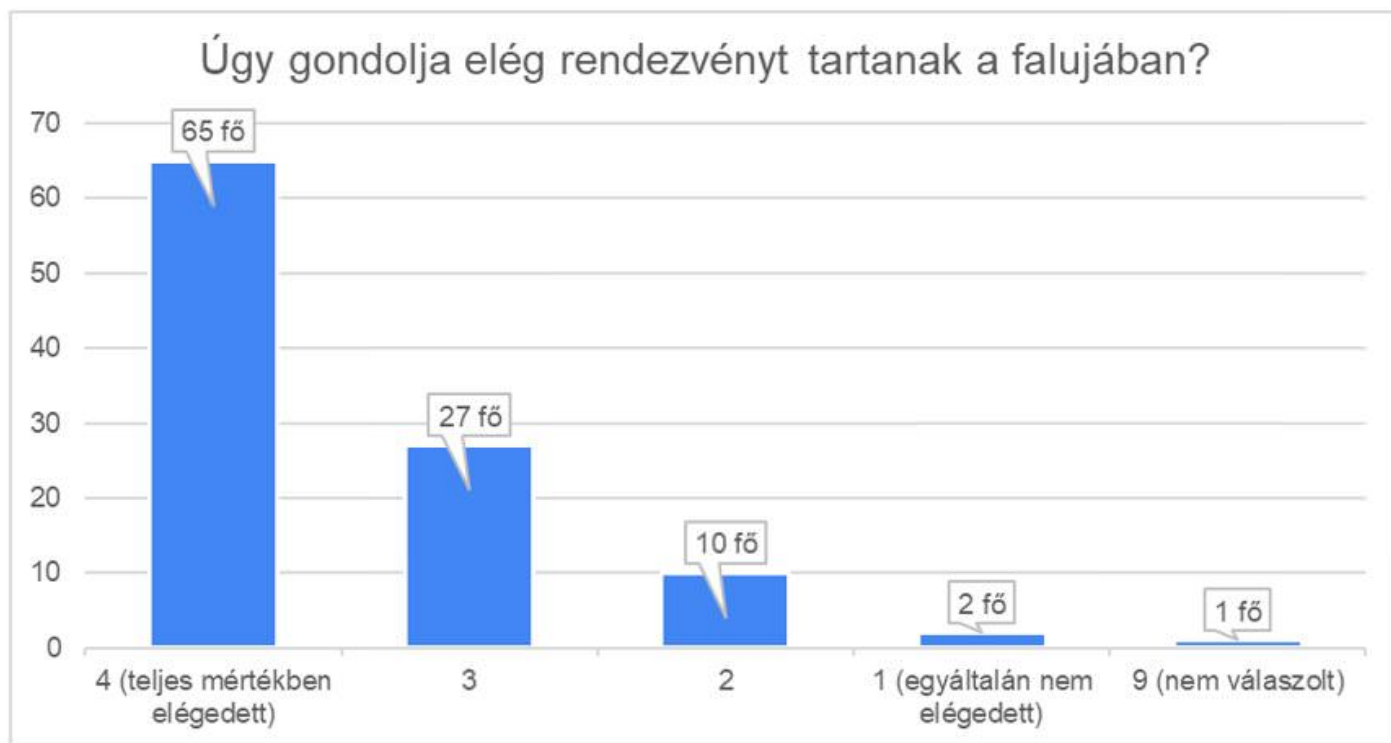

A 7. sz. ábra a kulturális élettel való elégedettséget mutatom be, amely általánosságban nagyon pozitív eredményt hozott a kitöltők részéről. A válaszadók 50,4%-a teljes mértékben elégedett a

falu kulturális életével. Ez következhet az önkormányzat és az IKSZT, valamint a közművelődésben dolgozó szakemberek hatékony munkájából, mindenki kellőképpen belefekteti az energiát és a legjobb tudásukhoz mérten igyekeznek kiszolgálni a település igényeit, ami jól látható és mérhető eredmények formájában meg is mutatkozik. A programok és rendezvények teljes mértékben a lakosok igényeihez vannak igazítva, általában sikeresen vonják be őket az aktív részvétel érdekében.

9. ábra: Rendezvények mennyiségével való elégedettség

(Forrás: Saját szerkesztés)

A 8. ábrán a programok és rendezvények számát tekintve 105 főnek több mint a fele, 62%-a teljes mértékben elégedett a településen, a rendezvények számát tekintve. Szinte havonta tartanak jeles rendezvényeket, ilyenek a hagyományőrző rendezvények, a Bálint-nap, Mese Erdő, Húsvét, Kemencés Nap, Birs Ünnepe, Márton-nap, vagy Szilvanap, ezek a legjelentősebb rendezvények a faluban, amelyek számos látogatót is vonzanak évről évre. Néhányan azonban javasolták, hogy szervezhetnének a megszokottak mellett új rendezvényeket is, amelyek még változatosabbá tehetnék a kínálatot.

10. ábra: Turizmus gazdaságfejlesztő hatása

(Forrás: Saját szerkesztés)

A település életében nagy szerepet játszik a turizmus, hisz az évközben megrendezett számos rendezvénynek és a település természeti adottságainak köszönhetően a falu népszerű kiránduló- és pihenőhely, ami sok látogatót vonz a településre, ezért Noszvajon ez az egyik fő pillére a gazdaságfejlesztésnek. A 9. ábrán is jól látható, hogy a turizmus gazdaságfejlesztő hatását a válaszadók 45,7%-a, teljes mértékben jónak — ezt a 4-es számmal jelöltem —, illetve megfelelőnek tartják a lakosok. Az eredmény jól mutatja, hogy a település lakosai is érzik a turizmus gazdaságélénkítő hatását és igazolja a fentebb említetteket, hogy elhanyagolható azok száma, akik nincsenek megelégedve ezzel. Az ábrán 9-es számmal jelöltem a nem válaszolók adatait.

A kérdőíves felmérések mellett személyes interjúkkal is igyekeztem gazdagítani a felmérés eredményeit, melyeket a következőkben mutatok be.

Kérdéseim között szerepel a hirdetések és reklámfelületek használata, melyből kiderült, hogy a válaszadók kiemelt fontosságúnak tartják az interneten való elérhetőséget, hiszen a digitalizáció fénykorát éljük, így megvan a lehetőség nagyobb réteghez eljutni ezen keresztül, nem csak a környéken, vagy régióban lakó emberekhez, de a külföldön élőkhöz is. Megkönnyíti a kommunikáció menetét, például online csoportok létrehozása egy adott téma köré, e-mailen való tájékoztatás. A közösségi média használata mellett a helyiek szórólapokkal és plakátokkal egészítik ki hirdetéseiket és a falunak van saját magazinja is, ezzel minden korosztály számára lehetővé teszik az információszerzést.

Helyi lapok, weboldalak szerepéről és feladatáról a válaszadók egybehangzó véleménye szerint a releváns tájékoztatás biztosítása mindenki számára. Hivatalos honlappal is rendelkezik a település, ezt többen is említették, ahol szinte minden információt megtalálhatnak a honlapra látogató helyiek és a vendégek egyaránt. Ezen a felületen tájékozódni lehet az önkormányzatról, az aktuális programokról, fontos információkról, látnivalókról és a vendéglátóhelyekről.

Utolsó kérdésem mindenki számára az volt, hogy osszák meg velem a saját véleményüket a helyi értékek felhasználásáról, a helyi befektetett munkáról, a saját erőforrások felhasználásáról és azok

visszaforгатásáról a település fejlesztéseibe. A megkérdezettek válaszaik közül idézem azokat a részeket, melyek számomra a legjobban összefoglalják a lényegét a válaszoknak, ezek a következők:

„Szerencsére sok elkötelezett ember él Noszvajon, akik számára fontos a település múltja, szokásai – néprajz, népzene, néptánc, gasztronómia – ezért tenni is képesek és akarnak is.” (Pitypang Noszvaji Hagyományápoló Egyesület elnökségi tag)

„Noszvajon a helyi értékekre alapozva működik a turizmus, a vidékfejlesztés több, mint 20 éve. Ennek a tudatos munkának élvezhetjük már az eredményeit: kialakult a Noszvaj-brand...” (IKSZT munkatársa)

„... tanulóink és jó magam kollégáimmal szívesen vállaljuk koncertjeinken, állami ünnepeink műsorain, vagy a helyi kulturális rendezvényein való fellépéseket, szerepléseket, amellyel színesítik és gazdagítják a helyi közösség kulturális lehetőségeit.” (zeneiskolai tanár, vezető)

„Mi is sokat dolgozunk azon, hogy a falu minél élhetőbb, ugyanakkor ismert legyen. Hiszek egy hangulatban, egy életérzésben, ami maga Noszvaj, és ami a vendégeinket is rabul ejti.” (helyi vállalkozó)

„Nagyon sok minden van a faluban, szokták mondani, de valóban sok programlehetőség, foglalkozási forma van Noszvajon, és mind a helyi értékekről szól. Ennek tudatos megmutatása hozta el többek közt a falu életének fellendülését.” (tanító, helyi egyesületi elnök)

Úgy gondolom erre a kérdésemre nagyon pozitív válaszok születtek, melyek tükrözik a település sikerességének a lényegét. A település saját értékei köré építették ki a vállalkozások is a tevékenységi körüket, helyi termék előállítására, gasztronómiai hagyományok megőrzésre fókuszálnak. A közösséget jellemzi az összetartás, a tudatos építkezést minden ágazatban, ezt úgy kivitelezve, hogy valami igazán értékeset és egyedit alkottak a noszvaji lakosok.

Összefoglalás

Véleményem szerint a kutatásom összességében sikeresnek mondható, a kutatási kérdéseim mindegyikére kielégítő választ kaptam. Kedvező kép alakult ki bennem az elmúlt évek során Noszvajon működő kulturális alapú gazdaságfejlesztésről. A kitöltők nemének és életkorának aránya összeségében nem lepett meg, hiszen személyes tapasztalattal rendelkezem a lakosság rendezvényeken való részvételéről is, ahol szintén a fiatalok és nők magas részvételi arányával szembesültem. Főként a fiatal felnőtt korosztály az, amelyik legnagyobb számban él a településen, így az innovatív ötleteiket fontos meghallgatni, mert meghatározó szerepet töltenek be a kulturális életben, hiszen ez a korosztály jelenik meg a családoknak szánt eseményeken vagy gyerekeknek szervezett rendezvényeken, vagy éppen a fiatalabbakat megcélzott fesztiválokon. A legtöbben azt válaszolták, hogy fél évente járnak helyi rendezvényre és ezen úgy lehetne változtatni, hogy a már visszatérő rendezvények mellett, interaktívabb, a közösséget jobban bevonó rendezvényeket kellene a jövőben szervezni. A kutatásom alapján kijelenthető, hogy a lakosok nagy része teljes mértékben elégedett a település kulturális életével. A helyi gazdaságfejlesztésben érintettek megfogalmaztak egyéni gondolatokat is a falu fejlesztése érdekében. Kiemelendő Noszvaj kulturális alapú gazdaságát tekintve, hogy a falu nem csak a turistákért van és hosszú évek

munkája az, ahol most tart.

A kisebb településeken a közsféra meghatározó tényező, így a munkahelyteremtés közösségi alapú, valamint önszerveződő közösségi vállalkozásokban, civil szervezetek generálásában rejlik. A településen meglevő, még kihasználatlan erőforrásoknak a feltérképezésére, ideértve a humán erőforrást, természeti és egyéb erőforrásokat a jövőben kiemelt szerepet kellene szánni. Egy eleve jól működő kulturális élettel rendelkező településnél teret kell adni a civil embereknek, hogy kibontakozzanak az egyéni ötleteik, igényeik és terveik megvalósításában együttműködve a település közművelődési szakembereivel. Mindent összevetve a kapott eredmények alapján konstatálható, hogy Noszvajon egy jól működő gazdaságot fejlesztettek ki maguknak az önkormányzattal közösen együttműködve a lakosok. A pozitív eredmény a közösség összetartó erejében rejlik, a megfelelő kommunikációban, mind az önkormányzat, az IKSZT és a lakosok között, és ezt megtartva sikeres jövő elé néznek.

Felhasznált irodalom:

- Andorka Rudolf (2006). Bevezetés a szociológiába. Budapest: Osiris kiadó.
- Csath Magdolna (2018). A kultúra, mint társadalmi tőke és versenyképességi tényező. Szín, (23. évf.) 3. sz. 4-9. p. http://epa.oszk.hu/01300/01306/00152/pdf/EPA01306_szin_2018_3_04-09.pdf (letöltés dátuma: 2019.12.09. 14:50)
- Czinkéné Szűcs Krisztina (2017). Esettanulmány: IKSZT Noszvaj. Budapest: Nemzeti Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. (Nyilvántartásba vételi szám: E-001593/2017/A001)
- Ferdinand Tönnies (1983). Közösség és társadalom. Budapest: Gondolat kiadó.
- Kerek, Zoltán és Marselek Sándor (2009). A vidékfejlesztés gyakorlata, lehetőségek, intézkedések. Budapest: Szaktudás Kiadó Ház.
- Konczos-Szombathelyi Márta (2008). Kommunikáló kultúrák - A tőketelepítés nyelvi és kulturális infrastruktúrája, avagy a kultúraközi kommunikáció néhány aspektusa. Budapest: L'Harmattan kiadó.
- Kovács Béla (2000). Noszvaj. Budapest: Száz Magyar Falu Könyvesháza kiadó.
- Maróti Andor (2005). Sokszemzőgből a kultúráról. Trefort Kiadó.
- Czene Zsolt - Horkay Nándor és Ricz Judit (2010): Röviden a helyi gazdaságfejlesztésről In: Czene Zsolt-Ricz Judit (szerk.): Területfejlesztési füzetek 2. - Helyi gazdaságfejlesztés. (2010). Budapest. NFM, NGM, VÁTI Nonprofit Kft. 13-14. p.
- Varga A. Tamás, és Vercseg Ilona (1998). Közösségfejlesztés. Budapest: Magyar Művelődési Intézet.
- Vercseg Ilona (2018.). Közösségelmélet. Budapest: Parola-füzetek.

Jogszabály gyűjtemény:

- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=30818.376702 (letöltés dátuma: 2020.04.19. 13:15)

- 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi szintek követelményeiről http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=209324.356513 (letöltés dátuma: 2020.04.22. 10:30)

Ábrák:

- 2.sz. ábra: Népeség 2007-2016 között. Forrás: Helyi Esélyegyenlőségi Program Noszvaj Községi Önkormányzat 2018. <http://www.noszvaj.hu/onkormanyzat/rendeletek.html> (letöltés dátuma: 2020.03.16. 14:00)
- 3.sz. ábra: Népeség 2016.-2020. között. Forrás: Központi Statisztikai Hivatal http://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=18810
- 4.sz. ábra: Életkor. Forrás: Helyi Esélyegyenlőségi Program Noszvaj Községi Önkormányzat 2018. <http://www.noszvaj.hu/onkormanyzat/rendeletek.html> (letöltés dátuma: 2020.03.12 9:40)
- 5.sz. ábra: Népeségmozgás. Forrás: Helyi Esélyegyenlőségi Program Noszvaj Községi Önkormányzat 2018. <http://www.noszvaj.hu/onkormanyzat/rendeletek.html> (letöltés dátuma: 2020.03.18 10:30)